

AON, KCRPR
ALA 181

536

N O T A T K A

I. W dn. 26 września br. wiceminister spraw zagranicznych ZSRR, W.S. Siemionow, w rozmowie z tow. Z. Wolniakiem /P.N. Nr 428/ZW/69 z dn. 28.IX.br./ przedstawił stanowisko Związku Radzieckiego w sprawie europejskiej konferencji bezpieczeństwa i współpracy.

Z informacji tow. Siemionowa wynika, że:

1. ZSRR proponuje odbycie w najbliższym czasie spotkania ministrów spraw zagranicznych państw Układu Warszawskiego dla skonkretyzowania politycznych postulatów europejskiej konferencji bezpieczeństwa i uzgodnienia dalszych kroków państw socjalistycznych w tej sprawie;

2. ZSRR scenariusz jako poważny sukces krajów socjalistycznych samo doprowadzenie do szybkiego zwołania europejskiej konferencji. W związku z tym, sugeruje:

- zaproponowanie Zachodowi przez kraje socjalistyczne zwołanie konferencji w Helsinkach już w połowie 1970r.,

- rezygnację z odbycia spotkania przygotowawczego do konferencji,

- wyrażenie zgody na udział w konferencji USA i Kanady, o ile Zachód nie będzie kwestionował równoprawnego uczestnictwa w konferencji NRD.

3. Dążąc do szybkiego zwołania konferencji, strona radziecka proponuje ograniczyć porządek dzienny do problemów, które - jej zdaniem - rokują obecnie nadzieje rozwiązania. Zdaniem ZSRR, nie mogłyby nimi być - wobec stanowiska Zachodu - uznanie powojennych granic w Europie oraz prawnomiędzynarodowe uznanie NRD. W związku z powyższym ZSRR sugeruje, aby kraje socjalistyczne wystąpiły wobec Zachodu z propozycją uzgodnienia jako punktów porządku dziennego konferencji:

- porozumienia o wzajemnym wyrzeczeniu się stosowania siły lub groźby jej użycia;

- porozumienia o rozwoju współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej.

Przedstawiony przez ZSRR projekt porozumienia o wyrzeczeniu się stosowania siły nie zawiera wymogu uznania istniejących w Europie granic ani też poszanowania integralności terytorialnej państw.

Sens radzieckiej propozycji sprowadzałby się więc do osiągnięcia ogólnej poprawy politycznego klimatu w Europie. Oznacza to przyjęcie z góry programu minimum bez podjęcia próby osiągnięcia realizacji zasadniczych przesłanek europejskiego bezpieczeństwa zarówno w drodze bilateralnych rozmów z państwami zachodnimi, w tym również z NRF, jak też multilateralnej. Stawia to nas w niedogodnej sytuacji ze względu na nasze zasadnicze zainteresowanie sprawą uznania granicy na Odrze i Nysie oraz ze względu na zaangażowanie w prezentowaniu idei układu o bezpieczeństwie i współpracy w Europie.

Ewentualna rezygnacja z postawienia sprawy uznania i poszanowania granic w Europie na porządku dziennym konferencji - nawet jeżeli jest ona pomyślana jako pierwszy etap dalszych spotkań - wpłynęłaby niekorzystnie na perspektywy osiągnięcia postępu w sprawie uznania naszej granicy tak na forum ogólnoeuropejskim, jak też w bilateralnych rozmowach z NRF.

W związku z powyższym w odpowiedzi na przedstawione nam stanowisko ZSRR proponujemy przekazać stronie radzieckiej memorandum, w którym:

- wyrażamy pogarcie dla propozycji odbycia spotkania ministrów spraw zagranicznych krajów socjalistycznych w celu uzgodnienia wspólnego stanowiska wobec głównych zagadnień związanych z konferencją europejską, a także dla sugestii dotyczących terminu zwołania konferencji i jej składu;

- wyrażamy raz jeszcze pogląd, że konferencja powinna skoncentrować się na kluczowych zagadnieniach bezpieczeństwa i współpracy europejskiej, a jej wynikiem winno być - osiągnięcie

538
537

postępu na bazie uznania istniejącego terytorialno-politycznego status quo; w tym celu przedstawiamy propozycję rozpatrzenia i uzgodnienia na przygotowywanym spotkaniu ministrów spraw zagranicznych podstawowych zasad układu o bezpieczeństwie i współpracy. Dialog wokół projektu takiego układu - nawet jeżeli nie wszystkie nakreślone w nim cele byłyby od razu możliwe do urzeczywistnienia - odegrałby dużą rolę w posuwaniu naprzód sprawy realizacji przesłanek bezpieczeństwa europejskiego;

- stwierdzamy, iż zagadnienie uznania terytorialnego status quo nie zostało podjęte w przekazanym nam radzieckim projekcie porozumienia o wyrzeczeniu się użycia siły lub groźby jej użycia; w związku z tym przedstawiamy kontrprojekt "Podstawowych zasad porozumienia o wyrzeczeniu się stosowania siły lub groźby jej użycia w stosunkach wzajemnych między państwami europejskimi", który przewiduje wyraźne uznanie "istniejących granic państwowych w Europie oraz ich respektowanie";

- podkreślamy potrzebę sprecyzowania zasad współpracy europejskiej w dziedzinie gospodarczej i naukowo-technicznej i proponujemy w tym celu powołanie specjalnej grupy roboczej państw - sygnatariuszy Apelu Budapeszteńskiego oraz uzupełnienia do przedstawionego przez ZSRR projektu dokumentu dotyczącego współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej.

Należałoby także rozważyć czy niezależnie od przedstawienia naszego stanowiska w formie pisemnej ZSRR i przewidzianej już skonsultacji z NRD nie należałoby przeprowadzić z innymi krajami Układu Warszawskiego konsultacji na szczeblu wiceministrów lub dyrektorów departamentów jeszcze przed spotkaniem ministrów Spraw Zagranicznych na temat konferencji europejskiej i spraw niemieckich.

II. Należy zakładać, że w czasie spotkania ministrów spraw zagranicznych krajów Układu Warszawskiego wypłynie problem polityki tych krajów wobec NRF. Formalną podstawę do postawienia tej sprawy stwarza protokół spotkania warszawskiego krajów Układu Warszawskiego z lutego 1967 r. Z inicjatywą

taką może wyjść w szczególności NRD, która, jak nam wiadomo z nieoficjalnych wypowiedzi wiceministra spraw zagranicznych ZSRR tow. S. S. Siemienowa, podniosła tę sprawę w związku z propozycją tow. Gomułka z 17 maja br. / w czasie ostatnich konsultacji z ZSRR strona NRD do sprawy tej nie powracała. Niezależnie od tego zachodzi z naszej strony potrzeba przeprowadzenia dalszego postępowania w sprawie rozmów z NRF. Sprawa jednak nie nadaje się do omawiania w gronie ministrów spraw zagranicznych wszystkich siedmiu państw Układu Warszawskiego ze względu na to, że Rumunia nie jest sygnatariuszem protokołu z lutego 1967 r.

Nasuują się zatem dwa warianty:

1/ przeprowadzenie w tej sprawie narady ministrów spraw zagranicznych sześciu państw, które podpisały protokół z lutego 1967 r.; narada mogłaby się odbyć w przeddzień albo w dzień po naradzie siedmiu krajów;

2/ odbycie w tej sprawie bilateralnych konsultacji z pozostałymi pięcioma krajami, które podpisały protokół z lutego 1967 r.

Za dwustronną formą konsultacji przemawia fakt, iż przedwczesna rewizja uzgodnień z 1967 r. w sprawie pełnej normalizacji stosunków z NRF / zarówno w przypadku rozluźnienia warunków tej normalizacji, jak też ich ewentualnego zaostrzenia/ nie byłaby w naszym interesie.

Tezy do konsultacji z krajami socjalistycznymi w sprawach niemieckich przedłożymy w oddzielnej notatce.

W załączeniu przedkładamy:

- 1/ Projekt memorandum polskiego do rządu ZSRR,
- 2/ Polski projekt zasad układu o bezpieczeństwie zbiorowym i współpracy w Europie,
- 3/ Polski projekt zasad porozumienia o wyrzeczeniu się stosowania siły,
- 4/ Uzupełniony projekt komunikatu ze spotkania ministrów spraw zagranicznych państw - członków Układu Warszawskiego.